

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Савченко Лариси Олексіївни
на дисертацію Козленка Володимира Григоровича
«Система розвитку проєктної культури майбутніх педагогів»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність дослідження Козленка Володимира Григоровича обумовлена тим, що освітня політика України ставить перед вищою школою основні завдання: підготовку компетентних, конкурентоспроможних фахівців, здатних виконувати професійні завдання в умовах складних економічних, політичних і соціокультурних викликів. У зв'язку з цим особливо важливим стає питання підготовки професіонала, здатного проєктувати свою діяльність у різних соціокультурних умовах, шукати шляхи вирішення проблем і формувати стратегії професійного мислення, поведінки та діяльності.

Розвиток проєктної культури є важливим завданням у підготовці майбутніх педагогів, оскільки вона сприяє розвитку креативності, командної роботи, лідерських якостей та адаптивності до професійної діяльності

Аналіз рукопису дисертації В.Г. Козленка свідчить про вагомий теоретичний і практичний доробок з досліджуваної проблеми. Наведені переконливі аргументи засвідчують, актуальність і педагогічну затребуваність дослідження.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 8 від 28.12.2021 р.).

У Вступі правильно, чітко й конкретно виписано методологічний апарат дослідження, при цьому мета й завдання погоджені зі структурою та висновками роботи, а здійснений огляд проблеми і виокремлені суперечності між: зростаючою значущістю педагогічного проектування як основного засобу та механізму інноваційного розвитку освіти і нерозробленістю концептуально-методологічних засад розвитку проектної культури майбутніх педагогів, науково обґрунтованих педагогічних стратегій для забезпечення відповідного процесу; між необхідністю цілеспрямованої підготовки майбутнього педагога і нерозробленістю необхідних для цього проектних технологій, спроможних забезпечити цілісність, системність і якість зазначеного процесу

Заслуговує на схвалення, по-перше, ґрунтовність наукового та теоретичного доробку автора, описаного в науковій новизні та підтвердженого всім змістом представленої дисертації; по-друге, достатній обсяг публікацій та висока активність в апробації матеріалів на конференціях різного рівня; по-третє, географія впровадження результатів.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації:

- досліджено генезу ідеї розвитку проектної культури, конкретизувати термінологічне поле дослідження, визначити суть поняття та зміст структурних компонентів проектної культури майбутніх педагогів;
- з'ясовано сучасний стан професійної підготовки майбутніх педагогів до застосування проектної технології у практиці роботи закладів вищої освіти;
- проаналізовано методологічні підходи до дослідження проблеми розвитку проектної культури майбутнього педагога;
- розроблено модель розвитку проектної культури майбутніх педагогів; визначено критерії, показники та рівні сформованості проектної культури майбутніх педагогів;

- обґрунтовано педагогічні умови, які сприяють формуванню проєктної культури майбутніх педагогів у професійній підготовці;

-здійснено дослідно-експериментальну перевірку результативності моделі розвитку проєктної культури майбутніх педагогів.

Нові факти одержані здобувачем. Дисертація Козленко В.Г. є комплексним дослідженням, у якому *уперше*

– обґрунтовано педагогічні умови реалізації моделі розвитку проєктної культури майбутніх педагогів, а саме: застосування проєктних технологій у професійній підготовці майбутнього педагога; тренінгові заняття як засіб розвитку проєктної культури майбутнього педагога; розвиток проєктної культури майбутнього педагога у груповій науково-дослідницькій діяльності; використання інформаційно-комп'ютерних технологій в системі розвитку проєктної культури майбутнього педагога;

– визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, поведінковий, оцінний), показники та рівні (продуктивний (високий), репродуктивний (середній), елементарний (низький)) сформованості проєктної культури майбутніх педагогів; розроблено методику розвитку проєктної культури майбутніх педагогів у професійній підготовці;

Нові факти, одержані здобувачем. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Концепція дослідження передбачала наукове осмислення розвитку проєктної культури майбутніх педагогів як цілісної і динамічної системи, що має соціально-зумовлений характер і залежить від теоретичних, методичних, організаційних та практичних детермінант. Такий підхід дав змогу показати взаємозумовленість та взаємозв'язок у системі розвитку проєктної культури майбутніх педагогів (спроєкувати зміст, форми, методи, засоби і технології), у її теоретичному наповненні, методичному забезпеченні, організаційних трансформаціях та практичній реалізації.

Провідна ідея дослідження ґрунтована на положенні про те, що цілісний та динамічний розвитку проєктної культури майбутніх педагогів у закладах вищої освіти є соціально зумовленим, педагогічно і професійно детермінованим. Цілеспрямована професійна підготовка майбутніх педагогів дозволяє спроектувати освітній процес, побудований на створенні умов для розвитку особистості, як суб'єкта навчання, що забезпечує формування проєктної культури як важливого аспекту професіоналізму сучасного педагога.

У дослідженні вперше цілісно досліджено проблему розвитку проєктної культури майбутніх педагогів з позиції системного підходу, зокрема:

– вперше на основі суттєвих положень методологічних підходів (системного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, аксіологічного, проєктного) обґрунтовано концепцію та розроблено систему розвитку проєктної культури майбутніх педагогів як єдність взаємообумовлених елементів, охоплених причинно-наслідковими зв'язками та зв'язками координування;

– уточнено зміст понять «проєкт», «педагогічний проєкт», «проєктування», «проєктна діяльність», «проєктне навчання», «підготовка майбутніх учителів до проєктної діяльності», «проєктна компетентність майбутнього педагога», «професійна культура», «педагогічна культура», «проєктна культура майбутнього педагога»; структурні складові та функціональні властивості проєктної культури майбутніх педагогів;

– подальшого розвитку набули уявлення про особливості, теоретичні, змістові, організаційні, методичні засади підготовки майбутніх педагогів; форми, методи, засоби та технології розвитку проєктної культури майбутніх педагогів, спрямовані на підвищення ефективності даного процесу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Головні здобутки, положення, концептуальні засади, методологічні підходи, висновки і умовиводи,

представлені у дисертації В. Г. Козленка, повною мірою обґрунтовані, ґрунтуються на вивченні праць вітчизняних і зарубіжних вчених.

Досягненню сформульованої в роботі мети сприяв ретельний аналіз теоретико-методологічних основ та джерельної бази дослідження.

Методологічну основу дослідження становлять фундаментальні філософські ідеї і положення про взаємозв'язок, взаємозумовленість і цілісність явищ і процесів об'єктивної дійсності; про особистість як суб'єкта діяльності та відносин, про системність формування особистості, про взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх факторів її розвитку; філософських концепцій освіти, а також відбиває взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової й конкретної наукової методології до вивчення порушеної проблеми, а саме: системного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, аксіологічного, проєктного.

Загалом, аналіз дисертації В. Г. Козленка, автореферату та змісту публікацій дисертанта дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів та їх експериментальну обґрунтованість.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота В. Г. Козленка містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують важливу наукову проблему педагогіки вищої школи – формування системи розвитку проєктної культури майбутніх педагогів.

Результати дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 13-н від 01.03.2024 р.), Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка (довідка № 612 від 19.03.2024 р.), Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського (довідка № 566/30 від 25.03.2024 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/970 від 28.03.2024 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 247 від 03.04.2024 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумнівів і практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі розробки освітніх стандартів й освітніх програм із професійної підготовки педагогів, для створення та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти нових освітніх компонентів навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх педагогів; для розширення та оновлення змісту навчальних курсів «Педагогіка», «Інноваційні педагогічні технології в освіті», «Сучасні освітні технології», «Інформаційно-комунікаційні технології» та ін.; для розроблення спецкурсів, курсів за вибором студентів, спецсемініарів, підручників, навчальних посібників; для організації виробничої практики; у проведенні наукових досліджень з означеної проблематики.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура представленої дисертації науково виважена й логічно вибудована. Аналіз дисертації та її завершеності свідчить про те, що зміст дисертаційного дослідження В. Г. Козленка відповідає меті й поставленим завданням, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (305 найменувань, із них – 24 іноземною мовою), 8 додатків. Загальний обсяг роботи – 444 сторінок, із них 350 сторінок основного тексту. Робота містить 22 таблиці та 9 рисунків.

У *першому розділі* – «Історико-гносеологічний і сутнісно-феноменологічний аналіз проєктної культури майбутніх педагогів» – досліджено генезу ідеї розвитку проєктної культури, конкретизовано термінологічне поле дослідження, визначено суть поняття та зміст структурних компонентів проєктної культури майбутніх педагогів. Зазначимо, що Козленко В.Г. уточнив поняття «*проєктна культура майбутнього педагога*» як інтегральна професійно-особистісна характеристика, що визначає здатність до здійснення проєктної діяльності в галузі освіти та включає сукупність теоретичних знань про сутність, методику та технології проєктування певних робіт; практичних умінь і навичок щодо розробки та

реалізації навчальних і соціальних проєктів; значущих особистісних якостей, необхідних для здійснення ефективної проєктної діяльності, що забезпечує його здатність творчо діяти в сучасному суспільстві, проєктувати свою професійну діяльність й оцінювати її результати.

Вважаємо, що заслугує позитивної оцінки викладені у другому розділі – «Концептуальні засади розвитку проєктної культури майбутніх педагогів» в якому з'ясовано сучасний стан професійної підготовки майбутніх педагогів до застосування проєктної технології у практиці роботи закладів вищої освіти; обґрунтовано концепцію розвитку проєктної культури майбутніх педагогів; проаналізовано методологічні підходи до дослідження проблеми розвитку проєктної культури майбутнього педагога. Сформовано авторські рекомендації щодо покращення змісту та організаційно-управлінських засад професійної підготовки майбутніх педагогів у педагогічних ЗВО.

Позитивної оцінки заслугує викладене положення автора, що до моделі, яке викладено у третьому розділі – «Структурно-функціональна модель розвитку проєктної культури майбутніх педагогів», яка містить мотиваційно-цільовий, концептуально-стратегічний, організаційно-діяльнісний, змістовно-технологічний, діагностико-результативний блоки; визначено критерії, показники та рівні сформованості проєктної культури майбутніх педагогів.

У четвертому розділі безперечно цінність мають представлені педагогічні умови, а саме застосування проєктних технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів; тренінгові заняття як засіб розвитку проєктної культури майбутніх педагогів; розвиток проєктної культури майбутніх педагогів у груповій науково-дослідницькій діяльності; використання інформаційно-комп'ютерних технологій в системі розвитку проєктної культури майбутніх педагогів.

У п'ятому розділі – «Експериментальне дослідження ефективності системи розвитку проєктної культури майбутніх педагогів» – визначено та впроваджено методiku і зміст дослідно-експериментальної роботи, проведено якісний і кількісний аналіз результатів дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилась впродовж 2021–2023 н. р. На різних етапах педагогічного експерименту дослідженням охоплено 475 студентів закладів вищої освіти. Така дослідницька база дала змогу забезпечити репрезентативність статистично достовірної вибірки й розширити межі використання теоретичних висновків і практичних рекомендацій.

Отже, здійснений аналіз проміжних і кінцевих результатів дослідницької роботи дає змогу дійти обґрунтованого висновку щодо високого рівня наукової новизни і теоретичного значення методологічно обґрунтованих положень і запропонованих рекомендацій.

У висновках представлено основні результати проведеного дослідження. Викладено короткі відомості про генезу ідеї розвитку проєктної культури, конкретизовано термінологічне поле дослідження, з'ясовано суть та визначено зміст структурних компонентів проєктної культури майбутніх педагогів. Додатки до дисертації свідчать про її багатовекторні наукові пошуки, випереджувальний підхід у своїй викладацькій діяльності, а також про готовність і вміння організовувати спільну педагогічну дію студента і викладача.

Таким чином, дисертаційна робота В. Г. Козленка за своїм змістом і формою є повністю завершеним самостійним дослідженням, спрямованим на наукове обґрунтування теоретичних і методичних засад системи розвитку проєктної культури майбутніх педагогів.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. У першому розділі «Історико-гносеологічний і сутнісно-феноменологічний аналіз проєктної культури майбутніх педагогів» було б доцільно узагальнити досліджувальний феномен «проєктна культура майбутнього педагога», «педагогічний проєкт», «проєктування», «проєктна діяльність» у вигляді таблиці.
2. У підрозділі 1.1. «Історичні витоки дослідження проєктної культури», на наш погляд, більш детально потрібно приділити увагу поняттю

«проектна культура», яку треба інтерпретувати у двох смислових площинах: у широкому розумінні культурологічного виміру, як результат і процес освітньої системи; у вузькому – інтегральна професійно-особистісна характеристика, що визначає здатність до здійснення проектної діяльності в галузі освіти.

3. У підрозділі 2.3 «Методологічні підходи до дослідження проблеми розвитку проектної культури майбутніх педагогів», на наш погляд треба більше уваги приділити системному підходу, тому що предметом дослідження є система розвитку проектної культури майбутніх педагогів.
4. На сторінці 197 дисертаційного дослідження представлена структурно-функціональна модель розвитку проектної культури майбутніх педагогів, на наш погляд у змістовно-технологічний блок треба вести педагогічну практику (виробничу, навчальну та інші), які проаналізовані у підрозділі 2.1. «Сучасний стан підготовки майбутніх педагогів».
5. Вважаємо, що у дослідженні не отримала повного розкриття позиція автора, щодо обґрунтування третьої педагогічної умови, розвиток проектної культури майбутніх педагогів у груповій науково-дослідницькій діяльності (тематика інформаційних, дослідницьких, курсових, бакалаврських, магістерських проектів та система впровадження їх з 1 по 5 курс).
6. Бажано запропонувати здобувачам освіти варіативні/вибіркові курси/проблемні групи/студії з формування проектної культури майбутнього педагога з урахуванням дистанційної форми навчання.

Проте висловлені зауваження та побажання не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому, не знижують її наукову та практичну цінність.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях. Результати дисертаційної роботи В.Г. Козленка висвітлено в 31 науковій праці, які відображають основні результати дослідження (27 – одноосібних): з них 17 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 1 розділ монографії, 3 статті в наукових виданнях, що входять до бази Web of Science Core Collection, 10 тез у матеріалах науково-практичних конференцій.

На основі аналізу змісту наукових публікацій В. Г. Козленко можна зазначити, що основні положення, висновки та рекомендації, які було зроблено в результаті підготовленої дисертації, та висвітлено у опублікованих працях викладено достатньо повно і обґрунтовано.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Загалом, структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації. Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають чинним вимогам. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Зміст дисертаційної роботи повністю відповідає предметній області спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук». Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць здобувача дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Система розвитку проєктної культури майбутніх педагогів» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а її автор Козленко Володимир Григорович заслуговує на присудження йому наукового ступеня ~~доктора педагогічних наук~~ спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
професор кафедри технологічної та професійної
освіти
Криворізького державного педагогічного
університету,
доктор педагогічних наук, професор

Дариса САВЧЕНКО